

การดูแลผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแบบองค์รวม โดยคลินิกสุขภาพ เพศหลากหลาย (BKK Pride Clinic) ในโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์

กัณฑ์พัฒน์ ราชไชยา พ.บ.ว.จิตเวชศาสตร์

กลุ่มงานจิตเวช โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งลักษณะประชากรที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก และการเปิดกว้างทางสังคมที่ยอมรับในความต่างและความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงความหลากหลายทางเพศวิถีหรืออัตลักษณ์ทางเพศที่มีการแสดงออกอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหญิงรักหญิง (lesbian) กลุ่มชายรักชาย (gay) กลุ่มที่ชอบทั้งสองเพศ (bisexual) กลุ่มคนข้ามเพศ (transgender) หรือกลุ่มที่ยังค้นหาตัวตน (queer or questioning) และยังมีกลุ่มที่มีการแสดงออกทางเพศวิถีอีกมากมายที่นอกเหนือจากที่กล่าวมา กล่าวโดยรวมเรียกว่า เป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) นั่นเอง

การสำรวจข้อมูลด้านประชากรของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในปี พ.ศ. 2562 จากเว็บไซต์ LGBT-Capital.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่เป็นศูนย์รวมข้อมูลของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศพบว่า มีประชากรกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยประมาณการทั่วโลกในปี พ.ศ. 2562 อยู่ที่ 371 ล้านคน และอยู่ในแถบเอเชียมากถึง 175 ล้านคน คิดเป็น 47% ของประชากรผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ สถิติในประเทศไทยมี ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ 3.6 ล้านคน โดยประมาณ และคาดว่า

มีการกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่อย่างเช่น กรุงเทพมหานคร ราว 1 ล้านคน¹ และพบรายงานสถานการณ์ทางสุขภาพ ปัญหาที่พบบ่อยของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ในประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาการถูกตีตราและกีดกันทางสังคม ทำให้ขาดโอกาสการเข้าถึงด้านการทำงาน และบริการหลายอย่าง โดยปัญหาสุขภาพที่พบได้บ่อยได้แก่ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การใช้สารเสพติด ปัญหาด้านสุขภาพจิต ผลข้างเคียงจากการใช้ฮอร์โมนอย่างไม่ถูกวิธี และผลข้างเคียงจากการผ่าตัดเพื่อเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเพศ รวมถึงปัญหาความสับสนในเพศวิถีของตน^{2,3}

ในด้านการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ พบว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกรังเกียจและตีตราว่าเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์ผู้อื่น รวมถึงขาดความเข้าใจในสภาพปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างจำเพาะเจาะจง จากการขาดองค์ความรู้ของบุคลากรทางการแพทย์ เกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างจำเพาะเจาะจงกับปัญหาของแต่ละบุคคลตามอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย^{4,5}

จึงเป็นที่มาของแนวคิดการดูแลผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแบบองค์รวม โดยคลินิก

สุขภาพเพศหลากหลาย (BKK Pride Clinic) ในโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ โดยมุ่งเน้นการดูแลแบบองค์รวม อย่างจำเพาะเจาะจงกับปัญหาของแต่ละบุคคลอย่างเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อมุ่งเน้นการยกระดับการดูแลสุขภาพกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วยความเข้าใจ และตรงตามความต้องการของผู้รับบริการแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ เกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ว่าให้มีการนำร่องพัฒนาสุขภาพเพศหลากหลาย และหน่วยงานกรุงเทพมหานครเข้าใจ สนับสนุนความเท่าเทียม และยอมรับความหลากหลายทางเพศ ดังนั้น จากนโยบายดังกล่าว สำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร ได้ถ่ายทอดนโยบายต่อให้กับโรงพยาบาลทุกแห่งที่อยู่ในความรับผิดชอบ ซึ่งมีศักยภาพและความพร้อมทั้งสถานที่ บุคลากร ให้นำไปดำเนินการสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ โดยผู้อำนวยการโรงพยาบาล นายแพทย์พรเทพ แซ่เฮ็ง ได้มอบหมายให้กลุ่มงานจิตเวช ดำเนินการจัดตั้งคลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย (BKK Pride Clinic) ขึ้น โดยเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 เป็นต้นมา และได้ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงระบบการให้บริการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนอกจากจะเป็นการตอบสนองนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแล้ว ยังตอบสนองต่อวิสัยทัศน์โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ที่ว่า โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์จะเป็นโรงพยาบาลที่มีความเป็นเลิศเพื่อสุขภาพที่ดียิ่งขึ้น โดยทั้งนี้ซึ่งจะครอบคลุมผู้ที่มารับบริการทุกกลุ่ม รวมถึงผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย

การเตรียมความพร้อม

1. กลุ่มงานจิตเวช ในฐานะผู้รับผิดชอบและเป็นผู้ประสานงานหลัก ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) บุคลากร โดยส่งจิตแพทย์ นักจิตวิทยาคลินิก และพยาบาลจิตเวช เข้าอบรมด้านเพศวิทยา เพื่อให้มีองค์ความรู้ในการดูแลผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับพันธกิจของโรงพยาบาลที่ว่าด้วยการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างต่อเนื่อง

2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (knowledge sharing) แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ อาจารย์นายแพทย์คมสันต์ เกียรติรุ่งฤทธิ์ อาจารย์จิตแพทย์ผู้ดูแลคลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย โรงพยาบาลรามาริบัติ รวมทั้งขออนุญาตใช้แบบประเมินวัดความทุกข์ใจในเพศสภาพ-สเปกตรัมของเพศสภาพ ยูเทรคต์ (Utrecht Gender Dysphoria Scale – Gender Spectrum) ซึ่งเป็นแบบประเมินที่มาจากคณะผู้วิจัยในมหาวิทยาลัยยูเทรคต์ (Utrecht University) ประเทศเนเธอร์แลนด์ ที่อาจารย์เป็นผู้พัฒนาภาษาไทย⁶ เพื่อนำมาใช้ประเมินในคลินิกสุขภาพเพศหลากหลายในโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์

3) การจัดเตรียมสถานที่ โดยปรับสถานที่ให้มีความเหมาะสมและมีความเป็นส่วนตัวสูง เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับบริการด้วยความสะดวกสบายมากที่สุด

4) การพัฒนาแบบประเมินด้านอัตลักษณ์ และสร้างแนวทางการประเมินด้านความต้องการทั่วไปและด้านจิตใจ ได้แก่ การประเมินด้าน

ความเครียด ภาวะซึมเศร้า และการนอนไม่หลับด้วย
แบบทดสอบที่ได้มาตรฐานและมีความน่าเชื่อถือ

5) การกำหนดแนวทางการให้บริการในแต่ละด้าน โดยหลักการดูแลแบบองค์รวมยึดผู้มารับบริการเป็นศูนย์กลาง ดูแลแบบจำเพาะเจาะจงตามเพศวิถีของแต่ละคนอย่างเท่าเทียม และพัฒนาระบบบริการให้เข้าถึงง่ายไร้รอยต่อ ตามพันธกิจของโรงพยาบาล

6) การสร้างภาคีเครือข่ายกับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเพื่อความเข้าใจปัญหา และสร้างแนวทางให้ผู้มารับบริการเข้าถึงได้อย่างตรงจุด ดังรูปที่ 1 และ 2

รูปที่ 1 การสร้างภาคีเครือข่ายนำโดย
รองผู้อำนวยการสำนักการแพทย์ และทีมนักจิตวิทยา

รูปที่ 2 การสร้างภาคีเครือข่ายกับผู้ที่มีความ
ความหลากหลายทางเพศ

2. กลุ่มงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการประสาน
ความร่วมมือเพื่อกำหนดแนวทางต่าง ๆ ดังนี้

1) กลุ่มงานสูตินรีเวชกรรม แนวทาง
การปรับฮอร์โมนสำหรับกลุ่มที่ต้องการข้ามเพศ
(transgender) โดยอาจารย์แพทย์ผู้มีความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องการปรับฮอร์โมนสำหรับกลุ่มคนข้ามเพศ
โดยเฉพาะ และแนวทางการคัดมดลูกและรังไข่ใน
กรณีของผู้ที่ต้องการข้ามเพศจากหญิงเป็นชาย (trans
female to male)

2) กลุ่มงานเวชศาสตร์ชุมชน แนวทาง
แบบบูรณาการกับกลุ่มผู้ที่มีความต้องการรับ
ยาต้านไวรัส (Pre Exposure Prophylaxis - PrEP) เพื่อ
ป้องกันการการรับเชื้อ Human Immunodeficiency
Virus (HIV) เข้าสู่ร่างกายในกลุ่มเสี่ยง และแนวทาง
การคัดกรองผู้ที่มีความเสี่ยงด้านโรคติดต่อทาง
เพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะในกลุ่มชายรักชาย

3) กลุ่มงานอายุรกรรม แนวทางการดูแล
ผู้ที่เป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ร่วมกับอายุรแพทย์
โรคติดเชื้อ และแนวทางในการดูแลผู้ใช้ฮอร์โมน
ด้วยตนเองจนเกิดผลข้างเคียงร่วมกับอายุรแพทย์
ต่อมไร้ท่อ

4) กลุ่มงานศัลยกรรม แนวทางในการให้
คำปรึกษาและการผ่าตัดในกลุ่มผู้ที่ต้องการผ่าตัดเพื่อ
ข้ามเพศของตนเอง (transgender)

5) กลุ่มงานกุมารเวชกรรม แนวทาง
การดูแลเด็กวัยรุ่นที่ใช้ฮอร์โมนอย่างผิดวิธีและ
เกิดผลข้างเคียง โดยกุมารแพทย์ด้านต่อมไร้ท่อ

การดำเนินการ

คลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย (BKK Pride Clinic) ได้เปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 โดยในช่วง 6 เดือนแรก เปิดให้บริการทุกวันอังคาร เวลา 8.00 - 12.00 น. หลังจากนั้นได้มีการขยายบริการเพื่อเพิ่มการเข้าถึงของผู้มารับบริการได้อย่างสะดวก โดยเปิดให้บริการทุกวันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 08.00 - 12.00 น. เว้นวันหยุดราชการ ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 การเปิดให้บริการคลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย (BKK pride clinic)

โดยมีขั้นตอนในการรับบริการ ดังต่อไปนี้ (แผนภาพที่ 1)

1. ผู้มารับบริการในคลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย (BKK Pride Clinic) ทุกรายจะได้รับการประเมินด้านอัตลักษณ์ ปัญหาสุขภาพกาย เบื้องต้น รวมถึงการประเมินด้านจิตใจ ความเครียด ภาวะซึมเศร้า นอนไม่หลับ และให้คำปรึกษาเบื้องต้น โดยนักจิตวิทยา และส่งพบจิตแพทย์ ทุกรายเพื่อร่วมประเมินอย่างรอบด้าน ภายใต้บริบทความสะดวกสบายและเป็นส่วนตัวของผู้มารับบริการ ดังรูปที่ 4 และ 5

รูปที่ 4 การดูแลผู้มารับบริการ โดยจิตแพทย์

รูปที่ 5 การประเมินผู้มารับบริการ โดยนักจิตวิทยา

2. ร่วมดูแลโดยการประสานงานแบบไร้รอยต่อ โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้านตามความต้องการและปัญหาของผู้มารับบริการแต่ละคนอย่างจำเพาะเจาะจง โดยมีการให้บริการในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1) ดูแลรักษาและให้คำปรึกษาในกลุ่มผู้ที่ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาทางจิตเวช และสับสนในอัตลักษณ์ทางเพศในทุกช่วงกลุ่มอายุ โดยจิตแพทย์ จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น

2) การให้บริการด้านการประเมินและออกหนังสือรับรองด้านอัตลักษณ์ในการผ่าตัดอวัยวะ และผ่าตัดแปลงเพศในกลุ่มคนข้ามเพศ (transgender) โดยนักจิตวิทยา และทีมจิตแพทย์

3) บริการด้านการให้ฮอร์โมนอย่างปลอดภัยและถูกวิธี โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้าน

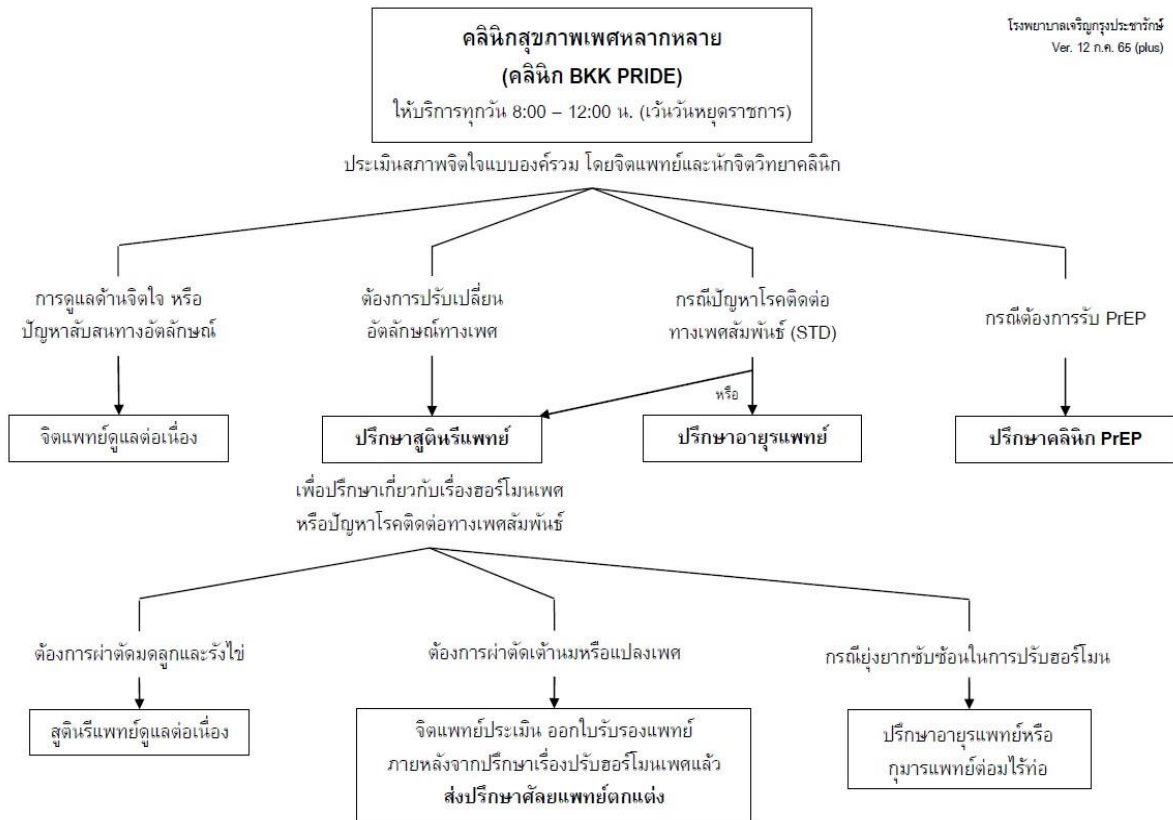
การปรับฮอร์โมนในกลุ่มผู้ที่ต้องการปรับฮอร์โมน เพื่อเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเพศ โดยสูตินรีแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปรับฮอร์โมน อายุรแพทย์ ต่อมไร้ท่อ และกุมารแพทย์ต่อมไร้ท่อ

4) บริการด้านการให้คำปรึกษาด้านการผ่าตัดและการผ่าตัดอวัยวะในกลุ่มคนข้ามเพศ (transgender) โดยศัลยแพทย์ด้านศัลยกรรมตกแต่งและสูตินรีแพทย์ในกรณีที่ต้องการตัดมดลูกและรังไข่

5) บริการคัดกรองด้านโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยอายุรแพทย์โรคติดเชื้อ

6) บริการด้านการให้ยาป้องกันการติดเชื้อ HIV สำหรับผู้ที่มีความเสี่ยงสูง (PrEP) โดยแพทย์ กลุ่มงานเวชศาสตร์ชุมชน

7) มีการนัดติดตามในการดูแลอย่างต่อเนื่องจนกว่าปัญหาของผู้มารับบริการได้รับการแก้ไขให้แล้วเสร็จ

แผนภาพที่ 1 แสดงแนวทางการให้บริการคลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย (BKK Pride Clinic)

ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานตลอดระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 - 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 มีผู้มารับบริการทั้งสิ้น 229 ครั้ง จำนวน

154 คน ตัวชี้วัดระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการอยู่ที่ร้อยละ 98 (เป้าหมายตัวชี้วัดระดับความพึงพอใจของผู้มารับบริการอยู่ที่ร้อยละ 90) โดยผู้มารับบริการส่วนใหญ่พึงพอใจในด้านการให้บริการที่เป็น

ส่วนตัว คุณแลแบบองค์กรวม เน้นความเข้าใจและใส่ใจ รวมถึงการได้รับความดูแลโดยผู้เชี่ยวชาญในทุกสาขาอย่างตรงตามความต้องการของผู้มารับบริการ

แนวทางการพัฒนาและขยายการบริการต่อไป

1. ดำเนินการให้ความรู้เชิงรุกแก่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่รวมตัวกันในรูปแบบกลุ่ม หรือชมรม ในชุมชน โรงเรียน หรือในสื่อสังคมออนไลน์
2. สร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศทั้งภายในและภายนอกโรงพยาบาลเพื่อเข้าใจสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงและเพื่อเพิ่มการเข้าถึงการบริการให้มากยิ่งขึ้น
3. เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานเชิงรุกเพื่อสร้างความเข้าใจ ทำให้เกิดการยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และส่งเสริมการปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างเท่าเทียม

กิตติกรรมประกาศ

คลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย (BKK Pride Clinic) โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์จะไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้หากขาดการสนับสนุนด้านนโยบายของผู้บริหารสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร และการสนับสนุนด้านการดำเนินงานจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ รวมถึงการได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วยงาน ได้แก่ กลุ่มงานสูตินรีเวชกรรม กลุ่มงานเวชศาสตร์ชุมชน กลุ่มงานอายุรกรรม กลุ่มงานศัลยกรรม กลุ่มงานกุมารเวชกรรม และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน จึงขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

1. Galileo Capital Management Ltd. Estimated LGBT purchasing power: LGBT-GDP, data as of year-end 2019. LGBT capital report [Internet]. 2020 [cited 2023 Aug 20]. Available from: [http://www.lgbt-apital.com/docs/Estimated_LGBT-GDP_\(table\)_-_2020.pdf](http://www.lgbt-apital.com/docs/Estimated_LGBT-GDP_(table)_-_2020.pdf)
2. United Nations Development Program. Being LGBT in Asia: The Thailand country report. Bangkok [Internet]. 2014 [cited 2023 Aug 20]. Available from: <https://www.undp.org/thailand/publications/being-lgbt-asia%E2%80%99-thailand-country-report>
3. Australian Human Rights Commission. Face the facts: lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people [Internet]. 2014 [cited 2023 Aug 20]. Available from: <https://www.humanrights.gov.au/our-work/education/face-facts-lesbian-gay-bisexual-trans-and-intersex-people>
4. Moran CI. LGBTQ population health policy advocacy. Educ Health (Abingdon) 2021;34:19-21.
5. Quinn GP, Sutton SK, Winfield B, Breen S, Canales J, Shetty G, et al. Lesbian, gay, bisexual, transgender, queer/questioning (LGBTQ) perceptions and health care experiences. J Gay Lesbian Soc Serv 2015;27:246-61.
6. Jamneankal T, Kiatrungrit K, Arunakul J, Korpaisarn S, Auapisithwong S. The study of validity and reliability of Thai version of Utrecht Gender Dysphoria Scale – Gender Spectrum (UGDS-GS) in Thai adolescents and adults with gender dysphoria. Gen Psychiatr 2023;36:e100980.